

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО „УЧИЛИЩЕ-СЕМЕЙСТВО” ПРИ СОЦИАЛНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАТА ПОДКРЕПА НА ДЕЦА В РИСК

Катерина Иванова Златкова-Дончева

Резюме: В настоящата разработка се проследява динамиката и спецификите на взаимодействието „училище-семејство” при социалнопедагогическата подкрепа на деца в риск посредством представяне резултатите на реализирано проучване сред учители и родители.

В проучването са идентифицирани няколко основни аспекти и тенденции, детерминиращи ефективността на взаимодействието между субектите на възпитателния и образователен процес – учители и родители. Изведени с няколко теоретични постановки и хипотези, които анализират факторите, обуславящи проблематиката и предлагат възможни практически решения, които да бъдат предмет на последващи изследвания и педагогически експерименти.

Ключови думи: социалнопедагогическа подкрепа, деца в риск, социалнопедагогическо съпровождане, училище, семејство, нравствени парадигми, институционална интервенция, взаимодействие, общуване

INTERACTION „SCHOOL-FAMILY” IN SOCIAL AND EDUCATIONAL SUPPORT FOR CHILDREN AT A RISK

Katerina Ivanova Zlatkova-Doncheva

Abstract: Current discourse tracks the dynamics and specificity of interaction „school-family” in social and educational support for children at a risk by presenting results of a research realised amongst teachers and parents.

The study identifies several basic aspects and patterns determining efficiency of the interaction between teachers and parents as subjects of educational process. Several theory concepts and hypothesis are displayed analysing the factors that determine current problem and propose possible practical decisions to become subject of future studies and educational experiments.

Key words: social and educational support, children at a risk, social and pedagogical accompaniment, school, family, moral paradigm, institutional intervention, interaction, communication

Семејството и училището са водещите фактори за успешната реализация на процеса на възпитание и социализация на подрастващото поколение и имат съществена социална функция за ефективното възпроизводство и просперитет на обществените и икономически модели на всяка една нация.

През последните 25 години в българската образователна система и в обществото като цяло се наблюдава тревожна тенденция: замяната на ценностите на възпитанието с такива, характерни за новия общественно-политически и икономически строй да се съпровожда с отказа от възпитанието като ценност въобще. Подобна тенденция се регистрира и в други държави от Източна Европа и тя не може да бъде пренебрегната като факт и фактор за ситуацията в българското образование.

Семейството и училището като институции със своите субекти са в непрекъснато динамично взаимодействие помежду си и са в пряка зависимост от ценностните парадигми на обществения порядък, който те възпроизвеждат посредством отглеждането, възпитанието и подготовката на подрастващото поколение. Необходимостта от професионална подкрепа за учителите и родителите се утвърждава като все по-актуална потребност особено що се отнася до най-уязвимите групи – децата в риск, които също са част от цялата система.

Обект на настоящото изследване е взаимодействието „училище-семейство”, а **предмет** е степента на ефективност и системност на взаимодействието между учители и родители, представляващи училището и семейството като институции при социално-педагогическата подкрепа на деца в риск. **Целта** на разработката е да представи анализ на актуалната картина за степента на ефективност на взаимодействието „училище-семейство” при социалнопедагогическата подкрепа на деца в риск и да даде общи насоки за подобряване на настоящата ситуация, свързана с тази проблематика. **Задачите** на изследването са свързани с подготовката и провеждането на анкетно допитване до 80 учители и 80 родители от Община Горна Оряховица, както и осъществяване на анализ на получените резултати с последващи насоки за разработването на бъдещи ефективни технологични модели на взаимодействието „училище-семейство”.

Хипотеза: Настоящият модел на взаимодействие между учители и родители в образователната система не е достатъчно ефективен по отношение социалнопедагогическата подкрепа за деца в риск и той е в пряка зависимост от ценностните ориентири на обществото. Допуска се, че ако взаимодействието „училище-семейство” се реализира в специфично организирана, йерархизирана, процесуално обезпечена структура, то може да бъде по-ефективно както по отношение превенцията на риска сред подрастващите, така и спрямо целия възпитателен процес.

В допитването взеха участие 80 педагози и 80 родители на деца от следните образователни институции: Основно училище „Иван Вазов”, Г. Оряховица; Основно училище „Св. Паисий Хилендарски”, гара Горна Оряховица; Основно училище „Св. Св. Кирил и Методий”, гр. Долна Оряховица; Професионална гимназия по електротехника и електроника (ПГЕЕ) „М. В. Ломоносов”, Г. Оряховица и Професионална гимназия по железопътен транспорт (ПГЖПТ) „Н. Й. Вапцаров”, гара Горна Оряховица.

Подборът на образователните институции е направен съобразно критерия за максимална представителност на извадката, включвайки участници от различни видове училища и семейства: от малки населени места (училището в Долна Оряховица); от училища с преобладаващи ученици от различни етнически групи (ОУ „Св. Паисий Хилендарски” на гара Горна Оряховица); от стандартно основно училище (ОУ „Иван Вазов”); от стандартна професионална гимназия (ПГЕЕ „М.В. Ломоносов”) и от гимназия с национален характер (ПГЖПТ „Н. Й. Вапцаров”).

Направеното проучване разглежда няколко основни аспекти:

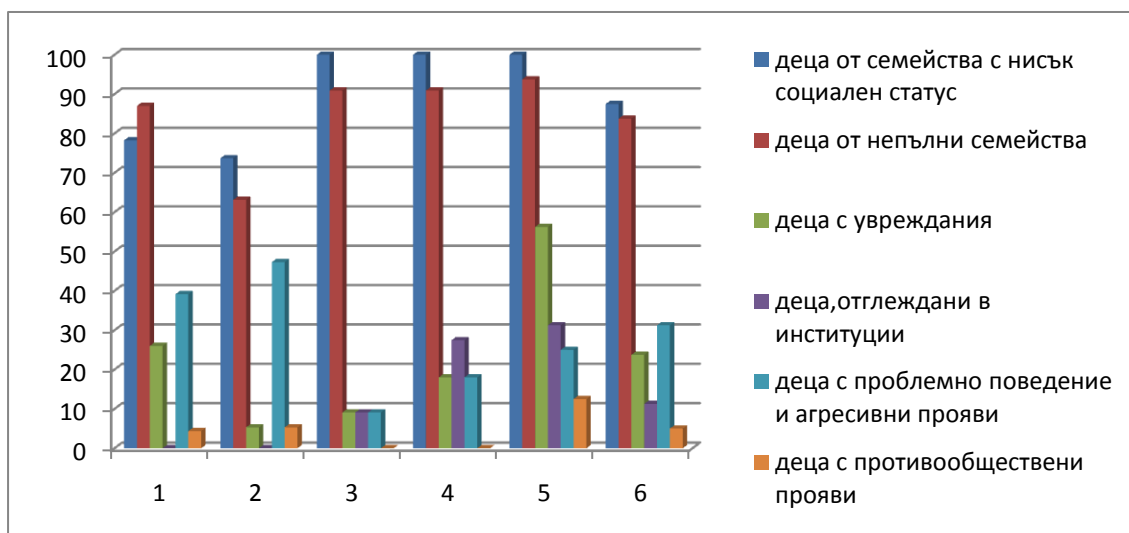
1. **Актуалност на проблема „деца в риск”** – понятието „дете в риск” се въвежда в нормативната база посредством приемането на Закона за закрила на детето през 2000 година и формирането на институционалното звено Държавна агенция за закрила на детето (ДАЗД), чийто основен приоритет е закрилата, подкрепата и превенцията на подрастващите по отношение на различни рискови фактори, влияещи негативно върху тяхното нормално физическо, психическо и емоционално здраве и битие. Проблематиката, свързана с „децата в риск” придобива все по-реални измерения през последните 10 години въпреки усилията на институциите да овладеят тревожните тенденции, поставящи децата във все по-рискова среда. В направеното проучване се проследява информираността сред учители и родители по отношение този проблем, като 96,25% от анкетираните педагози и 80% от родителите смятат, че „децата в риск” са актуален въпрос, което съвпада и с засилващите се тенденции и

сред обществото и сред релевантните институции да популяризират тази проблематика като приоритетна по отношение цялостната политика, свързана с децата и семействата.

Като водеща рискова група, посочена от учителите, са децата от семейства с нисък социален статус – цели 87,5% посочват тези случаи като най-многобройни, следвани плътно от групата на деца, отглеждани в непълни семейства или от близки и роднини – 83,75%. Забелязва се една интересна тенденция – в училищата с преобладаващ многообразен етнически състав на учениците и тези в по-малки населени места (ОУ „Св. Паисий Хилендарски” на гара Горна Оряховица, ПГЖП „Н. Й. Вапцаров”, гара Горна Оряховица и ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”, гр. Д. Оряховица) 100% от учителите са посочили случаите на деца от семейства с нисък социален статус като водеща рискова група. За разлика от тях в едно от училищата с по-еднороден етнически състав и в по-големия град – Г. Оряховица (ОУ „Иван Вазов”) педагозите поставят групата на децата от непълни семейства на първо място.

Тази тенденция може да бъде обяснена с факта, че ОУ „Св. Паисий Хилендарски” и ПГЖПТ „Н. Й. Вапцаров” се намира в квартал „гара Горна Оряховица”, където преобладаващо е населението от ромски етнически произход и икономическия статус на жителите е сравнително нисък. В Долна Оряховица населението, макар и с непреобладаващ ромски етнос, е също с по-нисък социален статус и е регистрирана висока безработица. Същевременно в ОУ „Иван Вазов”, което е от училищата с висок рейтинг сред общността, са немалко случаите на семейства с нарушена цялост, включително поради емиграция на един или двамата родители в други държави и деца, отглеждани от близки и роднини. В Община Горна Оряховица няма официална статистика на броя емигранти от региона, но в „Стратегия за развитие на социалните услуги в Община Горна Оряховица 2011-2015” този проблем е идентифициран като рисков фактор и е посочено, че е висок процентът на деца, отглеждани от близки и роднини и в непълни семейства.

При по-задълбочен поглед върху получените данни се откроява още една тенденция: в същото училище ОУ „Иван Вазов” случаите на една друга рискова група са посочени на трето място по брой от учителите – деца с проблемно асоциално поведение и агресивни прояви – 39,15%. За сравнение в другите две основни училища, които са „по-рискови” поради състава и вида на населението в районите, където се намират - ОУ „Св. Паисий Хилендарски” на гара Горна Оряховица и ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”, гр. Долна

1 – ОУ „Иван Вазов”, Г. Оряховица

2 – ПГЕЕ „М.В. Ломоносов”, Г. Оряховица

3 – ПГЖПТ „Н. Й. Вапцаров”, гара Г.Оряховица

4 – ОУ „Св Св. Кирил и Методий”, Д. Оряховица

5 – ОУ „П. Хилендарски”, гара Горна Оряховица

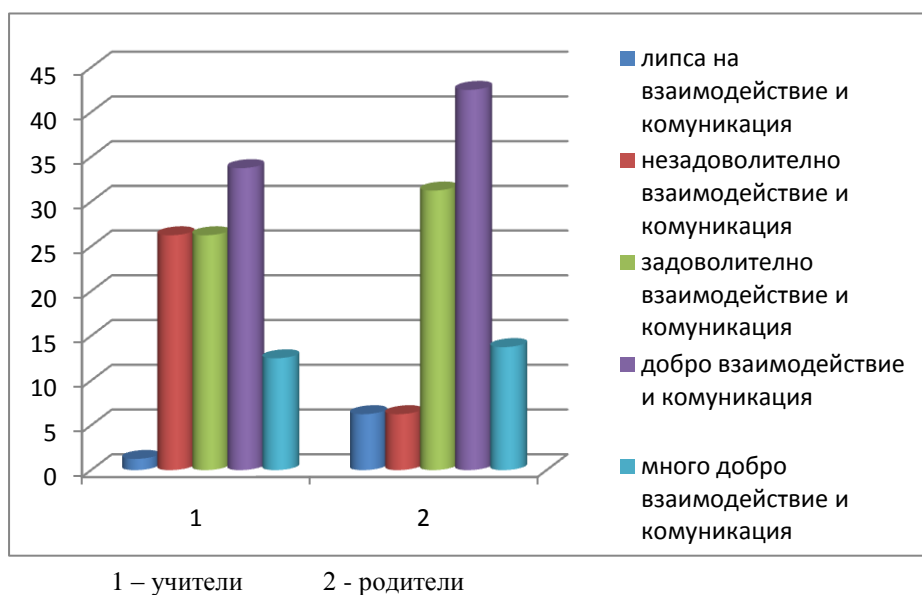
6 – Общи стойности на всички анкетирани учители

Фигура 1

Оряховица, случаите на деца с агресивно и асоциално поведение са посочени като значително по-малко и са едва на пето място по брой - съответно 18% и 25%. Изводът, който може да следва е, че целостта на семейството е по-съществен фактор за нормалното развитие и възпитание на подрастващите, въпреки че и икономическият проблем и безработицата не би следвало да се пренебрегват като сериозна причина за появата на риск. Въпреки резултатите остава неизяснен въпросът какви са критериите на учителите за „агресивно поведение”, защото изследването няма инструментариум за измерване на такива показатели, които са крайно субективни. По-ниските стойности на показателя „агресивно поведение” при училището в квартал „Гара Горна Оряховица”, обаче, са съчетани с по-висок процент на случаи на деца с противообществени прояви спрямо останалите учебни заведения (фигура 1) и това има връзка със средата и културата, които играят съществена роля за поведението и възпитанието на подрастващите. Квартал „гара Горна Оряховица”, който обслужва ОУ „П. Хилендарски”, е с най-висок процент на криминални прояви в общината.

Висок е и процентът на анкетираните учители и родители, които смятат, че институциите не полагат достатъчно грижи за децата в риск – 76,25% от учителите и 51,25% от родителите.

2. **Ефективност на взаимодействието „учители-родители” по отношение социално-педагогическата подкрепа на децата в риск** е вторият аспект на реализираното проучване, като за тази цел се изследва личната оценка на родителите и учителите за взаимодействието помежду им като цяло и количествените стойности на показателите за ефективна колаборация: съвместна дейност, общуване, сътрудничество, толерантност и неконфликтност, авторитет, системност и последователност. По своята същност тези показатели корелират с някои от основните принципи на възпитанието и обучението. Общата картина на взаимната оценка „родители-учители” е сравнително позитивна и резултатите показват, че няма много драстични разминавания в мнението на родители и учители по отношение взаимодействието между тях като обща дефиниция без детайлизиране. Истинската конфликтна точка се идентифицира в разминаването в позициите им по отношение елементите на ефективната колаборация – съвместна дейност, общуване, сътрудничество и системност (Фигура 2). Резултатите на показателите неконфликтност и авторитет са близки и сходни между родители и

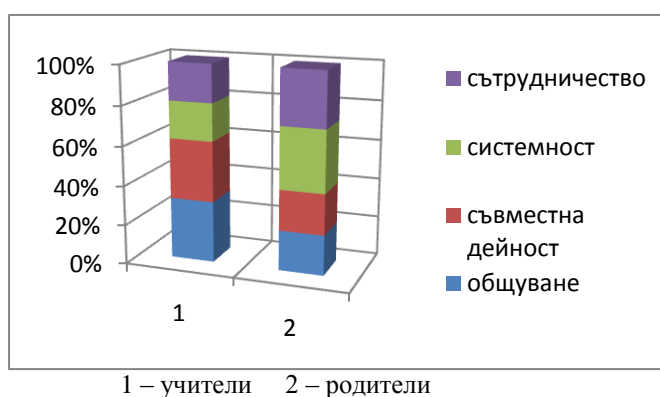
сравнително високи и при двете изследвани групи (над 60%). Учителите дават най-висока оценка на показателите съвместна дейност и общуване с родителите и са най-скептични по отношение сътрудничеството и системността.

Фигура 2

Точно на другия полюс са родителите, които оценяват най-високо сътрудничеството и системността на взаимодействието и най-ниско – общуването и съвместната дейност (Фигура 3).

Тези резултати могат да бъдат обобщени по следния начин:

- Учителите като цяло са по-критични към процеса на комуникация и взаимодействие с родителите. Вероятната причина за този факт са различните очаквания, изходната база и нагласи, които имат родителите и учителите.
- Изведената конфликтна точка във взаимодействието между родители и учители по отношение показателите системност, общуване, сътрудничество и съвместни дейности обяснява една от причините за проблемите и разминаванията, които съществуват между двете целеви групи в образователната система: учителите проектират собствените си нагласи за общуването върху позицията на родителите и смятат, че родителите имат същия модел и няма значителни пропуски в комуникацията. Същата тенденция е

валидна и за показателя „съвместна дейност” – педагозите оценяват участието на родителя във възпитателния процес като достатъчно. Оказва се, обаче че за родителите точно тези два елемента са в основата на пропуските във взаимодействието им с учителите –

Фигура 3

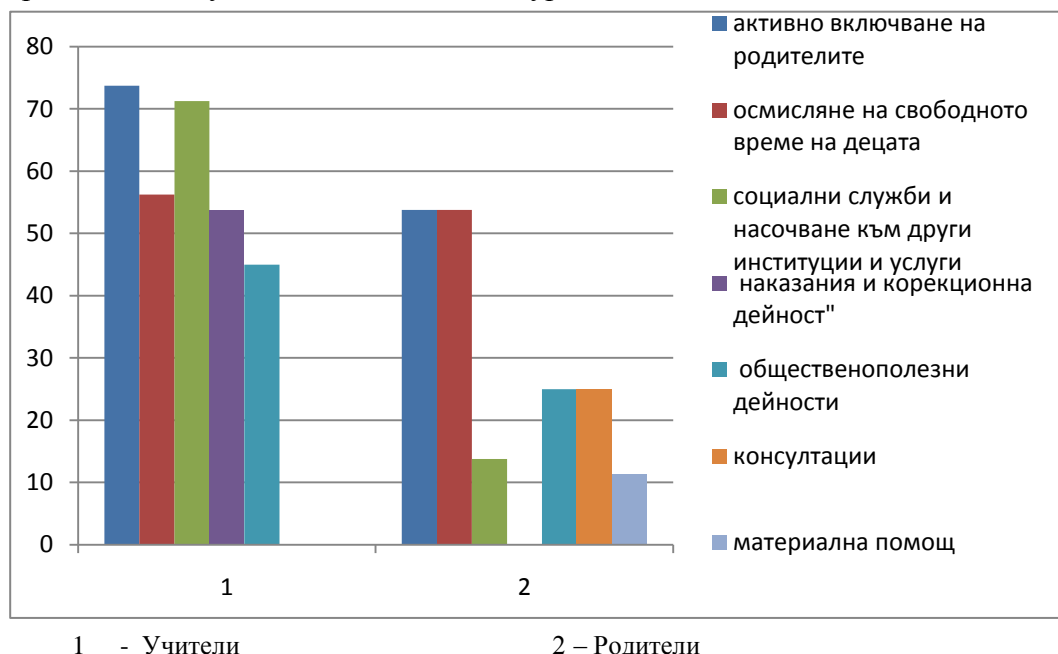
очевидно е, че комуникативните модели и включването на родителите в целия процес не задоволява техните потребности. По отношение показателите сътрудничество и системност се наблюдава сходна тенденция с промяна на ролите – родителите оценяват участието им във възпитателния и образователен процес като достатъчно, което се разминава с оценката на педагозите.

3. Разпределение на ролите и отговорностите за възпитанието в контекста на ефективното взаимодействие между субектите е третият аспект, изведен от реализираното проучване. Резултатите демонстрират синхрон в позициите между представителите на образователните и семейната институции: 66,25% от родителите и 51,25% от педагозите смятат, че учители и родители би следвало да носят еднаква отговорност за възпитанието, грижата и придобиването на житейски умения у децата. Тази тенденция може да бъде обяснена и с особеностите на социално-икономическата структура на обществото в 21 век: мнозинството от родителите са твърде заети, вземайки участие в трудовия процес и реално децата прекарват физически повече време в образователните институции сред учителите, отколкото вкъщи. Тази тенденция се допълва и от факта, че 68,75% от анкетираните педагози виждат функциите си във възпитанието на подрастващите като по-съществени и проявяват готовност да съдействат на детето и родителите в случаи на риск и проблем. Същевременно 51,25% от родителите определят своята роля във възпитанието на подрастващите като водеща и са изцяло отговорни за този процес, а 48,75% идентифицират училището като съществен възпитателен фактор. Тоест, почти половината от анкетираните родители имат очаквания за реципрочно включване на училището във възпитанието на децата им.

4. **Фактори и закономерности, подпомагащи и/или затрудняващи ефективното взаимодействие между учители и родители** е четвъртият аспект, изведен от настоящото изследване.

- Като безспорен и категоричен фактор, създаващ най-големи затруднения при комуникацията между родители и учители, е идентифицирана липсата на ясни правила на общуване в процесуален план – 85% от учителите и 82,5% от родителите са посочили този проблем като водещ. На второ място като проблематика и сред двете изследвани групи е посочена незаинтересоваността от страна на субектите на образователния процес – 53,75% от учителите смятат, че незаинтересоваността на родителите е сред основните фактори за затрудненията във взаимодействието, а 51,45% от родителите посочват същото по отношение на учителите. Следващ по значимост фактор е недобрата управленска и организационна политика, свързана с взаимодействието между учители и родители – 42,5% от учителите и 57,25% от родителите ранжират този проблем на трето място. Като по-маловажни проблеми учителите са посочили липсата на компетенции за общуване сред родителите (33,75%) и субективния фактор, влияещ върху общуването (16,25%). Родителите, обаче, отчитат личните отношения, влияещи субективно върху взаимоотношенията „учители-родители” като по-значим недостатък (42,85%).

- Като фактори, подпомагащи ефективното взаимодействие между учители и родители, свързани с очакванията на двете групи за социално-педагогическа подкрепа на деца в риск, с най-висока оценка са поставени: по-активното включване на родителите в дейността на училището, осмислянето на свободното време на децата и активното включване на социалните служби в училищния живот, като последният фактор е посочен основно от учителите и е по-малък относителният дял от анкетираните родители които идентифицират тази мярка като удовлетворяваща. Почти двойно повече родители биха предпочели консултацията в самото училище като форма, имаща подкрепяща функция в проблемни ситуации с децата им (Фигура 4).

Фигура 4

88,75% от учителите смятат, че е необходимо изграждането на нов тип взаимоотношения между тях и родителите по отношение подкрепата на децата в риск, а готовност за включване в експеримент за създаването на нов тип технология показват 57,55% от тях. 60% от анкетираните родители също определят изграждането на нов тип

взаимодействие с учителите като необходимост и 55% от тях заявяват желание да се включат в експеримент за подобряването на този механизъм.

Изводи:

Институционалната интервенция отвън при социалнопедагогическата подкрепа на деца в риск намира все по-широк отзвук сред учителите като ефективна мярка за елиминирание и превенция на риска. Резултатите от направеното проучване недвусмислено сочат, че редом с приобщаването на родителите в училищния живот, е необходимо и по-активно включване на социалните служби и институции, свързани със системата за закрила на детето. Тази мярка не се подкрепя толкова от родителите, за които вътрешната интервенция в училище (консултации) е по-предпочитана. Същевременно резултатите показват, че външната специализирана подкрепа е най-предпочитана от училището с най-много рискови фактори – ОУ „Св. Паисий Хилендарски” на гара Горна Оряховица (75%).

Идеята за социалнопедагогическото съпровождане, анализирана от Р. Кузманова-Карталова в „Социалнопедагогическа работа със семейства” като метод за оптимизиране на взаимодействието „родители-деца” може на същия принцип да бъде приложен и по отношение взаимодействието „родители-учители”.

„От процесуална гледна точка съпровождането може да се представи като съвкупност от последователни действия, които позволяват на човека максимално ефективно да реализира дадена дейност” [1,176].

Този модел би дал добри резултати с оглед конфликтната точка, свързана с общуването между субектите – съпровождането може да изпълнява медиаторска функция в това отношение и би могло да се реализира както от външни на училището институции, така и посредством вътрешни ресурси (училищен психолог, педагогически съветник). Съпровождането като метод със своята процесуална детерминираност и последователност би могло да спомогне за решаването на още един проблем, изведен от направеното проучване: липсата на ясни правила на общуване между родители и учители в процесуален план. Тази проблематика е идентифицирана категорично и от двете изследвани групи. Липсата на правила обърква и родители и учители и създава усещането за несигурност, което е характерно за цялата ни образователна система. Този дефицит има пряка връзка със загубата на ценностна и морална ориентация и императиви в обществото и училището, което създава вакуум именно в комуникационен план между отделните субекти. Все още мнозинството от учителите в България са във възрастовата група 45-55 години (най-голям относителен дял по възрастов показател сред анкетираните учители заемат тези между 45 и 55 години – цели 43,75%, и едва 7,5% от общия брой са под 35 годишна възраст), което до някаква степен има значение точно във връзка с правилата и ценностите – учителите с повече стаж и в по-горна възраст все още проектират морални ориентири и правила, запазени от близкото минало на база опыта, който са придобили и това в случая се явява ресурс в положителен план за образователната ни система. Този факт, обаче, не може да компенсира вакуума в общуването между тях и родителите, немалка част от които са по-млади и са продукт на модерното демократично общество, чиито ценности коренно се различават от тези на близкото минало. Нуждата от нови ценностни ориентири, обаче, остава актуален и нерешен въпрос, тъй като нито моралните парадигми от миналото, нито тези от настоящия обществен и политически модел, задоволяват напълно потребностите на семействата и училището. Неудовлетвореността на учителите спрямо ценностната деградация и дехуманизация на образованието е обяснима с оглед изводите за опыта им от близкото минало. Но объркаността и усещането за безсилие от страна на родителите

по отношение недостига на морални и процесуални императиви, които те идентифицират, е парадокс, тъй като реално системата дава възможност за разгръщане на демократичните ценности, особено онези, свързани със свободата и правото на родителите на равен достъп, вземане на решения и по-пряко участие в училищния живот. Резултатите от изследването показват точно обратната тенденция – показателите за сътрудничество и съвместна дейност между родители и учители са противоречиви и въпреки че родителите демонстрират желание за по-активно включване в училищния живот, на практика се оказва, че те нямат готовност за това – учителите регистрират проблем да активизират родителите в процеса чрез показателите за сътрудничество, заинтересованост и системност. Родителите проявяват по-малка готовност и за включване в последващи експерименти за оптимизиране на системата за взаимодействие, макар да заявяват желание и нужда от това. Желанието и готовността не са идентични величини.

Една от най-често срещаните трудности, които учителите споделят, е да мотивират родителите по-активно да се включват в дейности на училището. Този факт е обясним с оглед прекомерната ангажираност с трудов процес от страна на родителите, но поставя един друг проблем пред българското образование – трудната мотивация на родителите за активно включване в училищния живот е в противоречие с тенденцията за децентрализация и демократизация на педагогическия и възпитателен процес и това поставя въпроса дали наистина тя би допринесла за повишаване ефективността му или по-скоро би повлияла в негативен и анархичен аспект? Тази тенденция се наблюдава през последните години и има множество последователи в обществото, включително сред родителски общности, неправителствени организации и групи, но е необходимо обстойно и задълбочено да бъде изследвана и анализирана.

Същевременно прекомерният консерватизъм и „клерикалност” на образователната ни система и нейните субекти поставя други бариери, свързани с мотивацията за образователно включване от страна на подрастващите, но това не е предмет на настоящата разработка. Тоест, консерватизмът, произхождащ от ценностната система на близкото минало, поставящ повече правила и бариери, намалява мотивацията за активно участие в учебния процес от страна на учениците, но влияе положително за съхраняване на някои от моралните императиви в българското училище. Тази теза намира своето обяснение в резултатите от изследването: мнозинството от родителите имат затруднения в комуникацията с учителите и проявяват желание за по-активно включване, но нямат готовност за това и намират своето обяснение и оправдание или в субективния фактор на личните отношения „учител-ученик-родител” или в липсата на ясни правила за общуване помежду им. Учителите също срещат сериозни затруднения във взаимодействието си с представителите на семейството и трудно намират общ език, но общото и при двете изследвани групи е че и едните и другите единодушно посочват като основна причина за проблема липсата на ясни правила и функционално-структурна детерминираност на взаимодействието помежду им. Хипотезата, която може да бъде изведена от това, е че родителят има нужда от процесуална обезпеченост и императиви, наложени отвън, за да задоволи потребността си от по-активно включване и участие в училищния живот, което също така да подпомогне реализирането на социално-педагогическата подкрепа и превенция на рискови ситуации. Демократичните ценности и принципи, заложили в българското образование, дават приоритет на личната инициативност и готовност за самоорганизация и солидарно участие в учебно-възпитателния процес, поставяйки всички заинтересовани страни в ролята на субекти – учители, родители, ученици. Практическата картина, обаче, показва че не всички участници проявяват готовност да бъдат субекти и да демонстрират инициативност и

самоорганизация т.е. дадените им права и възможности реално не само, че не се реализират, но и създават в тях усещането за дискомфорт и неудовлетвореност. Резултатите от проучването регистрират, че и родители и учители все още търсят институционалната външна подкрепа и структура, която да им съдейства и да мобилизира вътрешния им ресурс. Хипотезата, над която може да се работи отгукнататък, е създаването на иновативни технологични модели, които процесуално да регламентират липсващите неформални морални императиви и да стимулират активизирането на вътрешния ресурс на субектите на взаимодействието „училище-семейство” при социалнопедагогическата подкрепа на деца в риск. Тези модели могат да намерят своята материализация чрез запълването на ценностния вакуум, който се идентифицира след промените в обществения строй в края на 80-те години на 20 век, посредством създаването на нови форми на взаимодействие: неформални и формални групи на отделните субекти – учители, родители и ученици, които да имат ясни вътрешни правила и да диференцират недвусмислено ролевата функция на всеки един от тях, сферата, в която групата може да има въздействие и да влияе на възпитателния процес и взаимодействието между субектите. По този начин ще бъде удовлетворена и естествената човешка потребност от социализация и принадлежност към някаква общност, използвайки ресурсите на вътрешната мобилизация между членовете на тази група. Важно е да се уточни, че тези неформални групи или „клубове” не би следвало да имат влияние и твърде много правомощия върху сфери, които не са в компетенциите на членовете на тези групи, т.е. ако дадена група родители няма нужният капацитет и познания да взема управленски училищни решения или такива, свързани пряко със специфика на учебното съдържание и процес, то тя не би следвало да го прави, за да се избегнат грешки, а и самите родители нямат нужното време и готовност за такива отговорности. Но подобни обединения могат да изразяват позиции, становища върху не по-маловажни проблеми, свързани с възпитанието, поведението на подрастващите, конфликтни ситуации с учителите, между родителите или децата, което значително да подобри психосоциалния климат в училище и между отделните субекти. Същото важи и за учителски и ученически формирания. Такива понастоящем съществуват в образователната ни система, но те или не са активни и функциониращи, или са прекалено активни и влизат в сфери, които не са в техните компетенции и активно се сместват ролите между отделните субекти, което създава предпоставки за хаос и несигурност. Най-важният акцент, който би следвало да бъде поставен при създаването на подобни групи, са правилата, границите, моралните, формални и неформални императиви и процесуалните стъпки и възможности за тяхното изпълнение. Крайната цел на тези групи е подпомагане основно на възпитателния процес на подрастващите и превенция на риска, а задачите – поставяне на морални и нравствени императиви.

Задачите на всяка наука, включително педагогическата, е да предвиди и докаже дадена парадигма, теория и хипотеза преди нейната материална и практическа реализация. Настоящото изследване не претендира да е достатъчно обхватно, но то дава някои общи насоки за бъдещ анализ и по-задълбочени проучвания, които да проверят прецизно доколко модерните ценностни ориентации в образователната ни система са ефективни и какъв би бил крайният резултат за подрастващите особено по отношение превенцията на риска. Възможна хипотеза по отношение нравствените парадигми в образователната ни система, имащи пряко влияние върху социалнопедагогическата подкрепа на деца в риск, вероятно се корени в баланса и хармонията между демократичния модел при взаимодействието на субектите на образователния процес и умерено-консервативен модел на по-строга йерархизация и структуриране на правилата,

ролите и границите между учители, родители и ученици, но за доказването и са необходими по-мощни проучвания и експерименти.

Литература:

1. Гукаленко О.В., Данилюк А.Я.(2008). Воспитание в современной России, Педагогическое образование. Издательство Московского университета.
2. Кузманова-Карталова, Р. (2014). Социалнопедагогическа работа със семейства. София: Е Принт
3. Кузманова-Карталова, Р. (2013). Теоретични основи и методически подходи в социалнопедагогическата работа. София: Е Принт.
4. Кутева-Цветкова, В.(2000).Педагогика. Велико Търново.
5. „Стратегия за развитие на социалните услуги в Община Горна Оряховица 2011-2015”, Община Горна Оряховица.

Автор: Катерина Иванова Златкова-Дончева, докторант ТВД, Педагогически факултет, ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий”
E- mail: kzlatkova@gmail.com